До разової спеціалізованої вченої ради PhD 17144
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України
01024 м. Київ, вул. Пилипа Орлика, 3

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента – провідного наукового співробітника відділу приватноправових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України,
доктора юридичних наук, професора,
БУЛАТ Євгенії Анатоліївни
на дисертацію **БАКУНА Сергія Станіславовича**
на тему «Договір добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби у цивільному праві України»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 Право

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження.

Актуальність дисертаційного дослідження Бакуна Сергія Станіславовича не викликає сумніву. Існування ризику заподіяння шкоди життю та здоров'ю фізичних осіб унаслідок виникнення різноманітних захворювань, актуальність якого особливо виразно засвідчила світова пандемія COVID-19, зумовлює об'єктивну необхідність використання страхування як дієвого механізму захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб. У цьому аспекті особливого значення набуває договір страхування здоров'я на випадок хвороби, який виступає регулятором таких правовідносин та забезпечує можливість з найменшими витратами компенсувати заподіяну шкоду. Прийняття 18 листопада 2021 року Закону України «Про страхування» № 1909-IX, який набрав чинності 1 січня 2024 року та був спрямований на адаптацію законодавства України до вимог Європейського Союзу, зумовило оновлення нормативно-правового регулювання відповідної сфери страхових відносин. Зокрема, страхування здоров'я на випадок хвороби було виокремлено в самостійний клас

страхування, у межах якого передбачено окремі види страхування здоров'я на випадок хвороби, медичного страхування та страхування медичних витрат.

Водночас, відсутність нормативного визначення договору страхування здоров'я на випадок хвороби, зокрема, особливостей його укладення, а також чітких критеріїв розмежування цього договору із суміжними договірними конструкціями, передусім договором медичного страхування, і зумовило потребу у комплексному дослідженні договірних відносин у сфері добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби, визначення їх правової природи, а також розроблення належного механізму їх правового регулювання з урахуванням положень чинного законодавства України та потреб правозастосовної практики.

Не менш важливою залишається проблематика договірних відносин, що виникають на підставі договору добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби, оскільки комплексні наукові праці, присвячені з'ясуванню його цивільно-правової природи та специфіки правового регулювання, відсутні.

Актуальність теми дисертаційної роботи підтверджується необхідністю проведення комплексного дослідження зазначеної договірної конструкції з урахуванням положень Закону України «Про страхування», який набрав чинності 1 січня 2024 року. Це передбачає встановлення юридичної природи договору добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби, визначення його істотних умов, а також критеріїв розмежування із суміжними цивільно-правовими договорами.

Обрана тема дисертаційного дослідження є необхідною і актуальною також і у світлі необхідності здійснення поглибленого аналізу чинного законодавства України у регулюванні договірних відносин добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби та формуванні концептуально обґрунтованих пропозицій до його вдосконалення. Вирішення окреслених завдань набуло особливого значення в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів та рекодифікації цивільного законодавства України.

У зв’язку з наведеним можна стверджувати, що дисертаційне дослідження С. С. Бакуна є своєчасним та актуальним.

Рівень виконання здобувачем поставленого наукового завдання.

Сергій Станіславович Бакун при проведенні цього дисертаційного дослідження поставив перед собою мету, яка полягала у розробці теоретичного підґрунтя для вдосконалення цивільно-правового регулювання договірних відносин добровільного страхування здоров’я на випадок хвороби, формування на цій основі наукових висновків, спрямованих на розвиток доктрини цивільного права, та практичних пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства з урахуванням європейського досвіду.

Проведений аналіз дисертаційного дослідження надає підстави для висновку, що мету дисертаційного дослідження досягнуто і поставлені ним завдання виконано повністю.

Дисертаційне дослідження виконано здобувачем у відділі приватноправових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України в рамках тем науково-дослідної роботи «Взаємодія правової держави, громадянського суспільства та особи: правові аспекти, практичні реалії, прогностичні зміни» (реєстраційний номер 0121U100150) та «Рекодифікація (оновлення) цивільного законодавства України в контексті виконання євроінтеграційних зобов’язань» (реєстраційний номер 0124U001503).

Оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Аналіз дисертаційного дослідження свідчить про наявність у С. С. Бакуна ґрунтовних навичок застосування методології наукової діяльності. Сергієм Станіславовичем було використано філософські, загальнонаукові та спеціальні методи.

Діалектичний метод дав змогу дисертанту всебічно дослідити сутність і зміст таких правових категорій, як «договір добровільного страхування здоров’я на випадок хвороби», «механізм правового регулювання», «страхова послуга», «споживач страхових послуг», «страховий випадок», «страховий

поліс» та «виконання зобов'язання». За допомогою історичного методу ефективно досліджені передумови виникнення, становлення та основні етапи розвитку договірних відносин у сфері добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби в цивільному праві України. Використання порівняльно-правового методу дозволило вивчити зарубіжний досвід правового регулювання договірних відносин у сфері добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби, здійснити аналіз актуальних європейських підходів до забезпечення належного рівня захисту прав споживачів страхових послуг.

За допомогою використання таких методів як аналіз, синтез, індукція та дедукція визначено юридично значущі ознаки договору добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби, необхідні для його відмежування від суміжних договірних конструкцій, зокрема договору медичного страхування.

Дисертантом успішно використано функціональний метод для комплексного з'ясування особливостей реалізації правового механізму укладення та виконання договору добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби, а використання методу моделювання дозволило сформулювати та обґрунтувати пропозиції щодо вдосконалення положень цивільного законодавства України в межах процесу його рекодифікації.

Ступінь новизни представлених теоретичних результатів проведеного здобувачем дослідження та їх наукової обґрунтованості. Проведений аналіз тексту дисертаційної роботи, опублікованих наукових праць за обраною темою свідчить, що результати дисертаційного дослідження С. С. Бакуна мають необхідний рівень наукової новизни і є достовірними. Сформульовані висновки та пропозиції відповідають зазначеним рівням наукової новизни.

Зокрема, вперше дисертантом надано авторське визначення договору добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби як письмової домовленості між страховиком і страхувальником про надання страхової послуги, згідно з якою страхувальник з метою забезпечення його потреби у страховому

захисті передає за плату ризик, пов’язаний з його життям, здоров’ям і працездатністю або життям, здоров’ям і працездатністю застрахованої особи, а страховик зобов’язується у разі настання страхового випадку, пов’язаного із захворюванням, тимчасовою втратою працездатності, інвалідністю чи смертю страхувальника або застрахованої особи внаслідок хвороби, здійснити страхову виплату страхувальнику або вигодонабувачу в межах страхової суми.

На позитивну оцінку заслуговує обґрунтування правової природи договору добровільного страхування здоров’я на випадок хвороби як договору, який в системі цивільно-правових договорів належить до групи договорів про надання послуг фінансового характеру, є окремим видом договору особистого страхування, відокремленим від договору медичного страхування, договору страхування медичних витрат та інших видів, що віднесені до класу 2 страхування іншого, ніж страхування життя.

Заслуговує на увагу позиція автора щодо доцільності здійснення розмежування договорів страхування здоров’я на випадок хвороби та договорів медичного страхування за їх метою та об’єктом страхового захисту, яким у випадку страхування здоров’я на випадок хвороби є майновий інтерес, пов’язаний із можливим настанням хвороби або її наслідками, а у випадку медичного страхування − майновий інтерес, пов’язаний з оплатою, організацією медичної допомоги та/або наданням медичних послуг.

Варто підтримати позицію автора щодо положення про те, що загальні умови страхового продукту, які розробляються та затверджуються страховиком, як локальні правові акти, виступають джерелом правового регулювання договірних відносин між страховиком та страхувальником лише у тому випадку, коли на їх застосування прямо вказується в самому договорі добровільного страхування здоров’я на випадок хвороби.

Отже, можна констатувати, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації С. С. Бакуна є достатнім, вони відповідають темі його дисертаційної роботи, пропозиції розроблені на необхідному науково-теоретичному рівні, з

урахуванням виявлених теоретичних і практичних проблем та шляхів їх вирішення.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За своїм змістом дисертаційна робота С. С. Бакуна свідчить, що дисертант набув тих навичок та компетентностей, що визначені Стандартом вищої освіти зі спеціальності 081 Право для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти та напрямкам досліджень відповідно до освітньо-наукової програми Право.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям договірної тематики добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби у цивільному праві України.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором академічної доброчесності. У дисертаційному дослідженні зроблено посилання на відповідні наукові джерела і праці інших авторів, дотримано вимоги законодавства про охорону авторських прав, надано достовірну інформацію про отримані власні результати наукової діяльності. В роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату чи інших проявів академічної недоброчесності.

Мова та стиль викладення результатів.

Дисертаційну роботу виконано українською мовою з дотриманням норм наукового та офіційно-ділового стилів мовлення. Автором дисертації використано загальноприйняту правничу термінологію, що забезпечує належний рівень викладу наукового матеріалу. Системний аналіз змісту дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати, що всі його структурні складові є взаємопов'язаними, послідовно та логічно узгодженими між собою, кожна структурна частина роботи враховує попередні теоретичні положення, висновки і пропозиції автора.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН

України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Практичне значення одержаних результатів.

Зроблені висновки, пропозиції і рекомендації за проведеним дисертаційним дослідженням мають практичну спрямованість та можуть бути використані у нормотворчій і правозастосовчій діяльності, науково-дослідній сфері та у навчальному процесі.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях.

Основні положення дисертації С. С. Бакуна відображено в одинадцяти наукових публікаціях, з яких чотири наукових статті опубліковано у виданнях, включених МОН України до переліку фахових видань з юридичних наук; семи тез доповідей на всеукраїнських науково-практичних конференціях, що підтверджує апробацію матеріалів дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Дисертаційне дослідження Бакуна Сергія Станіславовича на тему «Договір добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби у цивільному праві України» як і будь-яка інша наукова робота, містить положення, які є дискусійними або потребують додаткової аргументації автора.

1. Дисертант, визначивши істотні умови договору добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби відзначає, що у змісті договору страхування і, зокрема, добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби, не повинні мати місце так звані «несправедливі (недобросовісні)» умови, якщо всупереч принципу добросовісності його наслідком є істотний дисбаланс договірних прав та обов'язків на шкоду споживача, що підтверджується також судовою практикою Верховного Суду і Директивою ЄС від 5 квітня 1993 р. 93/13/ЄС «Про несправедливі умови споживчих договорів». Тобто умови договору добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби слід визнавати несправедливими (недобросовісними), якщо вони створюють істотні односторонні переваги для страховика, який включив їх до договору, користуючись наявними інформаційними, професійними перевагами. З огляду на

вищенаведене потребує уточнення позиція автора щодо переліку таких умов.

2. Дисертантом детально проаналізовано досвід країн ЄС та інших зарубіжних країн щодо страхування здоров´я і з огляду на особливості цього договору визначено, що за кордоном страхування здоров'я на випадок хвороби передбачає дієві механізми захисту страхувальника як більш слабкої сторони договору шляхом встановлення підвищених вимог до переддоговірного інформування про особливості страхового продукту. Зарубіжне законодавство демонструє, що ефективне регулювання договірних відносин страхування здоров'я забезпечується шляхом встановлення високих стандартів добросовісності сторін, переддоговірного інформування, пропорційних наслідків порушення обов'язку щодо розкриття інформації та належної оцінки потреб споживача. Водночас, стадія переддоговірного інформування договору добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби для цього виду договору відіграє одну з ключових ролей, оскільки пов'язана з необхідністю надання деталізованої інформації про страховий продукт та обов'язок страхувальника щодо повідомлення обставин, що мають значення для оцінки ризику. Тому представляє інтерес позиція дисертанта щодо визначення елементів такої інформації (що саме вона має містити) і, у подальшому, може бути використана як орієнтир для удосконалення правового регулювання договірних відносин добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби в Україні.

Разом з тим, висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значущість результатів дослідження та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок

Враховуючи вищенаведене вважаю, що дисертаційна робота Бакуна Сергія Станіславовича на тему «Договір добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби у цивільному праві України» є самостійною завершеною кваліфікаційною науковою роботою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які виконують конкретне наукове

завдання, що має істотне значення для галузі знань 08 Право, а саме становлять оригінальний внесок у розвиток цивілістичної науки в контексті добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби у цивільному праві України.

Дисертація Бакуна Сергія Станіславовича на тему «Договір добровільного страхування здоров'я на випадок хвороби у цивільному праві України», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а її автор – Бакун Сергій Станіславович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 Право.

Рецензент:
провідний науковий співробітник
відділу приватноправових досліджень
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України,
доктор юридичних наук,
професор **Євгенія БУЛАТ**